

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 6 K, pol leta 3 K in za četrta leta 1-50 K. Naročnina za Nemčijo 8 K, za druge izvenavstrijske dežele 8 K. Kdor hoče sam po njega, plača na leto samo 5 K. — Naročnina se pošilja na: Upravišтво „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopušlja do odpovedi. — Udje „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 12 vin. — Uredništvo: Koroska cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravišтво: Koroska cesta šte. 5, sprejema naročnine, izjeme in reklamacije.

Ruska revolucija in kmetijske vprašanje.

Devet mesecev že traja ruski prevrat, pa še ni dospel do količice urejenih razmer. Z zunanjim svetom so sicer sedanji revolucionarni mogotci sklenili do srede januarja segnajoče premirje, na znotraj pa niso mogli doseči pomirovljenja duhov. In ker duh vlada teho, se boj duhov razvija v boj teles: v Rusiji vlada meščanska, državljanska vojska. Zdaj se še ne more reči, katera stranka bo v tej borbi zmaga. S prevratom dne 7. novembra je prišel do oblasti najskrajnejši del ruskih socialistov, takozvani boljševiki. Boljševiška vlada si je sicer precej utrdila stališče, ne pa toliko, da bi tako trdno sedela v sedlu, da bi se je ne moglo vreči s konja. Da bi to preprečila in ohranila državne vajeti dolgo, če mogoče trajno v svojih rokah, se je na vso moč zavzela, da osreči rusko ljudstvo z dvema velikima dobrinama, z mirom, ki bi naj končal grozote in težave vojske, in z rešitvijo kmetijskega vprašanja.

Vsaka država bistveno obstoja iz zemlje in ljudi, ki obdelujejo to zemljo. Zato pa je pravi način porazdelitve zemljišča in njegovega obdelovanja glavno vprašanje države in državnikov, ker je od rešitve tega vprašanja odvisen obstanek in napredek države.

To velja zlasti o Rusiji, ki je država poljedelcev. Po šteju l. 1897 je pripadalo na Ruskem nad 77% vsega prebivalstva kmetijskemu stanu, in ker živijo Kozaki in druga plemena v enakih razmerah, se sme dežel desetink vsega ruskega prebivalstva imenovati kmetijsko prebivalstvo. Zato pa je že od nekdaj na Ruskem igralo veliko ulogo agrarno vprašanje (od latinske besede ager = njiva). To vprašanje ima še dandanašnji v Rusiji drugo vsebino in večji obseg, kakor podrugod v Evropi.

Do druge polovice preteklega stoletja je vladalo med ruskimi kmeti podložništvo in nevolništvo, ki sega nazaj do začetka 17. stoletja, ter ga je zlasti povzročil car Peter Veliki. Sredi 19. stoletja je bila polovica celotnega zemljišča v rokah zelo mnogoštevilnega plemstva. Kmet je bil podložen in vezan na zemljo, kakor je obdeloval za graščaka. Le nekaj kmetov je bilo osebno svobodnih. Vrh tega je bilo nekaj svo-

bodnih občin z lastnim zemljiščem, zlasti med Kozaki. Od svojega prevelikega posestva je graščak oddajal v najem kos zemlje, katero so vašani skupno obdelovali in v gotovih presledkih porazdeljevali med posamezne moške člane. Tako je nastal mir — občinsko občinska zemljiška last. Ko se je l. 1861 odpravilo tlačanstvo, je postal mir pravi lastnik svojega zemljišča in prejšnje gos odarstvo se je ohranilo v njem.

L. 1861 je velevažno v zgodovini ruskega kmetarja. Car Aleksander II. razumen in blagomiseln vladar, je z odredbo dne 3. marca omenjenega leta odpravil podložništvo ter osebno osvobodil okoli 23 milijonov kmetov. Osvobodjeni kmetje so tudi dobili zemljišča. Porazdelilo se je takrat med kmete 116 milijonov desjetin (1 desjetina = skoraj 110 arov, nekako 2 orala), torej zemljiška površina v velikosti nemške države. Pri tej razdelitvi pa ni vladalo tisto načelo, kakor ga je porabila ruska revolucija l. 1789, da so se namreč veleposestva plemstva, krone in cerkve razdelila med kmete v njih samostojno in osebno last, temveč zemlja se je kmetom povečini podelila v skupno last. Ruski mir je postal posestnik zemlje, pa ne posamezni ruski kmet. Poleg mira pa je vedno tudi bilo mnogo samostojnih kmetov z osebno lastjo na zemljišču.

Med ruskimi kmeti so torej do najnovejšega časa povečini vladale te-le razmere: Posamezne kmetijske rodbine imajo samo hišo, vrt in dvorišče v svoji lasti; gozd, paša, ribištvo in lov je po skupnem svetu vsakemu domačinu odprt. Njive so razdeljene, pa ne za stalno. Poljedelsko zemljišče se po rodovitnosti razdeli v oddelke in ti oddelki se razdelijo v toliko enakih parcel, kolikor je rodbin, katerim se mora zemlja razdeliti. Delež, kateremu je deležnik umrl, pripade občini. Delitev parcel med posameznike se vrši po srečanju različno, vsakih 6, 12 ali 15 let. V marsičem je ruska občinska last — mir prav koristna. Ohrani med ljudmi precejšnjo enakost in zadovoljnost, kajpada tudi nezadovoljnost. Ima pa tudi svoje težave. Pijanci in lenuhi delajo občinam veliko preglavico, ker zanemarijajo obdelovanje svojih parcel in tako škodujejo celi občini. Druga težava pa je ta, ker ima kmet po tem sestavu jako malo svobode. Občina, ob kmetijski oprostitvi in dodelitvi zemljiške lasti obremenjena z odkupnino, ima celo vrsto pravic do imetja in do osebe svojih članov. Razdel-

jevanje ima občinsko zemljišče; kmetom, ki so zaslužili s plačevanjem davkov, lahko odtegne porabo jim oddane zemlje; izstop iz ene občine v drugo sme otežkočiti z različnimi pogoji ali celo prepovedati. Z enakomerno razdelitvijo zemlje so merodajni činitelji na Ruskem hoteli preprečiti splošno obuboževanje. Ker pa se je vsled močnega naraščevanja ljudstva pri vsaki novi delitvi del (nadlež) posameznika vedno bolj manjšal in ker posameznik ni imel dosti smisla za zboljšanje zemlje, je bil naslednji splošna ubožnost.

L. 1905 je na Ruskem izbruhnila revolucija, v kateri si je kmetijska nezadovoljnost dala duška. Posledica je bila, da je car dal ljudstvu pravico sodelovanja pri vladstvu ruske države. Prva дума (poslanski zbor), ki se je zbrala 10. majnika 1906, je smatrala kot svojo največjo nalogo, da olajša bedo na kmetih. Predlagala je, naj se del državnih, kronskih in cerkvenih posestev in del veleposestev plemstva izroči in porazdeli kmetom. Pa je bila razpuščena, kakor tudi druga дума iz l. 1907, ki je tudi imela opozicijsko večino. Tretja дума, zbrana meseca novembra 1907, je se le imela vladi vdano večino, ter je pritrdila agrarnim prenosom ministra Stolypina, kateri je hotel razposediti ne veleposestnike, marveč vaske občine. Te bi naj izgubile ono zemljo, ki so jo od kmetijske osvoboditve l. 1861 poselele kot skupno last, zemlja bi se naj razdelila med kmete kot zasebna last. To bi se naj zgodilo prisilnim potom, če dotična občina že 50 let ni izvršila nove zemljiške razdelitve, prostovoljno pa, če se taka razdelitev ni zgodila od l. 1893. Tako je napredovala razveza in razkrojitev mira, ni pa napredovalo blagostanje in ni rasla zadovoljnost med kmeti.

Ruska revolucija 1917 je odpravila agrarno prenosno carske vlade, ter je odprla pot novim ciljem. Do sedanje revolucije je bila v evropski Rusiji brez Poljske, Finske in Kavkaza zemlja tako-le razdeljena: državna posestva 172 milijonov hektarjev (40%), posestva cerkev, samostanov in mest 9% milijona ha (2,2%), kmetijska posest 145 milijonov (34%), veleposest 99% milijona ha (23%). Državna posestva so povečini (95 milijonov ha) gozdovi ter ne sodijo za poljedelstvo, gozdovi veleposestnikov obsegajo 42 milijonov ha. Vendar pa bi orna zemlja državnih posestev, veleposestnikov, cerkva in mest tvorila nad 70 milijonov ha, ki bi, razdeljeni med kmete, kmeti-

LISTEK.

Vojni spomini.

(Januš Golec.)

(Dalje.)

Po zraku je začelo rjuti, piskati in tuliti, da se je potresala od udarcev zemlja in odmevalo nebo od bučanja.

Za časa teh ljutih bojev sem opravljal ono presneto telefonsko službo. Kakor hitro se je oglašil prvi strel iz sovražnega topa, se je vzbudila tudi nervoznost pri naših višjih poveljstvih v ozadiju. Za vsako granato bi bili radi znali, kam da se je zasedila. Nekaj nevezdržnega so postala ta vprašanja zmedene bojzljivosti, če je enkrat navalila sovražna pehota. Kar deževalo je strahopetne radovednosti:

„V kolikih vrstah nastopa sovražnik? — Kam je naperil svojo glavno moč? — Se še li bomo mogli držati?“ itd.

Sedaj pa odgovarjaj po resnici na ves ta plevel, na vse te vagone bojazni, če moreš! Bog mi ne šteje tega v greh! Sem jih pač mazal, božal in gladi, one preskrbne gospode s tolažbami o gotovi zmagi, kakor mi jih je pač trenutno porivala domišljija na jezik.

Hrvati, vsa čast jim, celih 21 dni so stali nepremično kot skala in zid. Rusi niso mogli naprejši niti za ped. Naš bataljon je prežal vedno v rezervi, le enkrat se je udeležil enega protinapada s prav neznačnimi izgubami.

Prideljen je bil ravno v onih bojih našemu bataljonu kavalerijski praporščak, madžarsko-grofovski krvi, katerega imena bom pa vendarle zmočil. Gospod je slovel že pri kadru v Radgoni po svoji vojni izkušnji in po pripovedkah, ki so presegale že

vse plotove hrabrosti in junaštva. Spoznal sem ga sam osebno v Zaleszczyki, kjer je napravil tudi na mene utis junaka, ki bi lahko pozobal kar celih 20 Rusov zaenkrat. No, ta gospod iz dežele nadjunakov je moral pri Baranczah v obseg sovražnega bobnečega ognja.

Nekega jutra zgodaj mi prinese sanitetni vojak pismo z grofovskim pečatom. Iz vsebine črk sem sklepal, da je naš grof ranjen ali pa hudo bolan in se namerava spraviti v Bogom. Takoj sem se podal v takozvano marodno sobo, iztikajoč po vseh kotih za zlahtno madžarsko krvjo.

Iskanja me je rešil sanitetni narednik, ki me je peljal globoko pod hišo v klet. Tukaj je čepel naš junak prepadlega obraza, plašljivo zbeganih oči in na vse vetrove razmršenih las.

Ko me zagleda, hušne iz kota k meni, me zagradi hlastno za roko, prepogibajoč pred menoj desno koleno. Nisem prav znal, imam li opravka z norcem ali z bolnikom skaljene krvi in pameti. V trenutkih razmotrivanja med zavreto pametjo in boleznijo se je zakadila ena ruskih granat v bližino kleti, da se je res nekoliko potresla zemlja.

Vsi svetniki, me je namah izpustil grof, še čepel stisnil v kot in viknil preplašeno, da je še mene dirnilo na plašno plat. Sedaj sem si razpukšal njegovo bolezen — strah in bojazen pred artilerijo! — Naš junak je bolehal na strahopetnosti, kakoršne že nisem doživel do tedaj niti pri najzadnjem prostoru. Rotil me je pri nebu in zemlji, naj pregovorim zlahtnika, da ga odpošlje stran iz tega pekla v zaledje, kjer se ne strelja. On pač ne more prenesti tega pokanja, tega treska, potresa, bojnega hrupa, in te grozne morije.

Med tem in enakim grofovskim moledovanjem so frčale granate v kratkih presledkih mimo in v bližino kleti. Gospod grof se je stiskal ter privijal

v kot pri vsakem razpoku kot kak pomehkužen razvajan kužek. Obnašal se je čisto po vzgledu našega pobeglega sanitetnega psa.

Naravnost iz madžarskega Jeruzalema, prav iz same Budimpešte, so nam poslali k polku žival pasjega plemena, ki je pa bila tako izselana, da bi naj iztikala za ranjenci po bojem polju osobito v visokem snegu. Pes je razodeval že po postavi in naprednem pogledu boljšo kri. Pokrit in zavarovan je bil po hrbtu z lično odejo, iz katere so se biftšali 3 rdeči križi v svarilni znak sanitetne nedotakljivosti. Krog vratu mu je pobingavala srebrna kolajna; pes je bil odlikovan na preizkušnji za znanje in brihtnost s čistim — ogrskim srebrom.

In že res v obnašanju in kretnjah je bila žival zaupljivo prikupljiva, da si je osvojila na ljubezensko plat srca vseh. Zrli smo v tem psetu četveronožnega junaka, rešitelja in tolažbo na največji sili in stiski. Z vsemi pasjimi vrlinami od repa do gobca je bil ovenčan ta rdečekrižni kosmatin.

Da ga le ne bi prehalil, še moram omeniti, da so mu menda njegovi učitelji in odgojitelji pozabili zasaditi v srce za bojno polje prepotrebno čednost: hrabrost, srčnost in neustrašenost. Naš oboževanec se je namreč bal — strela! Pri prvem puku iz topa je pregriznil motvoz, ki ga je priklepal na poljano smrti, stisnil rep med plašljive noge in z Bogom v one kraje presrečne domovine, kjer se vsaj ne strelja.

Tudi grof je bil posut z lovoričkami človeških prednosti, čednosti in slave. Popoln pač ni nobeden zemljan, še zlahtnokrvni Madžar ne! Moj Bog, je to pač bil junak; toda streljanje, ki je v vojni precej nevarna šala, mu je preveč odmevalo po ušesih in mu potresavalo srce. Lepo me je prosil gospodek, naj mu pomorem, da se odtegne učinkom groma in treska.

(Dalje prihodnjica.)